

A növények
biológiája

NÖVÉNYEK RENDSZERTANA

Harasztok

harasztok eredete, származása

- > 400 mio év, ősi zöldmoszatokból
- > első hajlékos, valódi szövetes növények
- > szárazföldi élet

A SZÁRZFÖLDI ÉLETHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁS

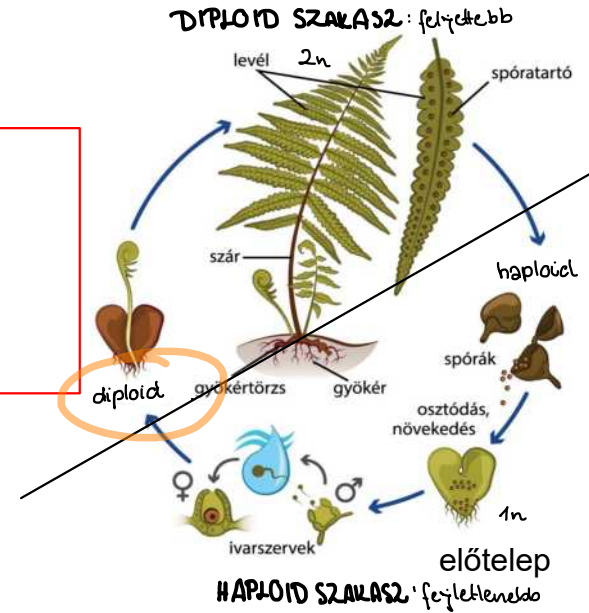
a vízben a vízfelület a teljes testfelületen keresztül történt

gyökér: tápanyag felszívása, rögzítés

szállító szövetek

bőrszövetek: kiszáradás veszélye

mechanikai szövetek: a növényi test megfartása

a harasztok testfelépítése

- > **gyökértörzs**: a talajban vízszintesen fut
- > **szár**: léggy szár
- > **levelek**: korpafüvek és zsurlók kicsi, pikkelyszerű
  - páfrányok nagyméretű
- > **virágok**: nincsenek

állandó vízállapotú növények: képesek a vízforgalmukat szabályozni, így a vízhiánytól független a környezettől

a harasztok szaporodása

- > spórákkal szaporodnak
- > **spórák helye**: korpafüveknél spóratermő füzérek
  - páfrányoknál a levelek fondékjában
- > **spórák fajtái**:
  - izospóra**
    - azonos alak
    - azonos ivar
  - homocizospóra**
    - azonos alak
    - eltérő ivar
- > **ivartalan szakasa** fejlettebb, a harasztnövény is ide tartozik
- > **ivaros szakasza**ban előtelep, ivarszervek és ivarsejtek fejlődnek
- > **a szaporodáshoz víz jelenléte szükséges!**

makrospóra

- eltérő alak
- eltérő ivar ♂ **makrospóra**
♀ **makrospóra**

a harasztok rendszertana

ŐSHARASZTOK

- > kihaltak

PÁFRÁNYOK

- > legfejlettebb
- > nagy méretű levél

erdei páfrány, pikkelypáfrány, kocsótöm

KORPAFÜVEK

- > élő kőületek
- > villós előtagzású hajlékos
- > pikkelyszerű levelek spirálisan
- > pikkelyfa, pecsétfa, kopros korpafü

ZSURLÓK

- > jelentéktelen levél
- > szár fotoszintetizál
- > magas szilíciumtartalom
- > tavasz: hárna szaporítóhajtás
- > nyár: fotoszintetizáló hajtás
- zsurlófa, mezei zsurló, mocsári zsurló

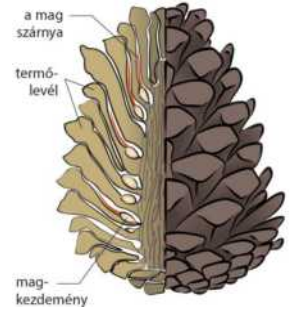

Nyitvatermők

a nyitvatermők eredete, evolúciós újítások

- > első virágos, magvas növények
- > ~250 mio évvel ezelőtt
- > egyciárú virág, az ivarsejtek egymás mellett alakultak ki
- > szárnyos mag
- > viaszos leél: védekezés a kiszáradás ellen
- > a magban védőréteg alakul ki a csőra körül
- > a szaporodáshoz nincs más szükség vízre, szélkeporasztás

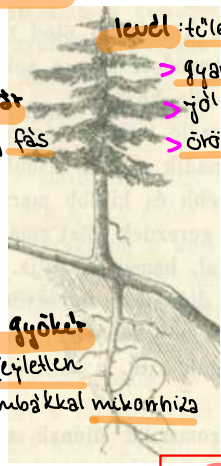
ELFÁSODOTT NŐIVARÚ VIRÁG

a nyitvatermők élőhelye

- > elsősorban hűdítotják meg a szárazföldeket, mert jól bírják a vízhiányt
- > magas hegységek 1000 m fölött
- > tárgya, mediterrán területek

a nyitvatermők felépítése

level: tűlevel/pikkelyes
 > gyantát tartalmaz
 > jól bírja a hideget
 > örökzöld

szár
 > mindig fás

gyökér
 > fejletlen
 > gomlósokkal mikorrhiza

VEGETATÍV SZERVEK
 a túléléshez nélkülözhetetlen

GENERATÍV SZERVEK
 a fajfenntartáshoz nélkülözhetetlen

virág

- > egyciárú, ált. egylaki
- > nincsenek takarólevelek

a nyitvatermők rendszertana

magvaspáfrányok
 > kihaltak

szárpalmák

- > a magvaspáfrányokhoz legközelebb állnak
- > trópusi növények
- > pálmalevélhez hasonló levelek spirálisan helyezkednek el

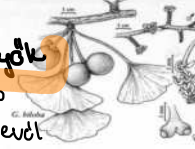
egyciárú virág: egy virág csak porzót vagy csak termőt tartalmaz
kétciárú virág: a porzó és a termő ugyanazon a virágon megtalálható
egylaki növény: ugyanazon az egyedben porzó és termő is megtalálható
kétlaki növény: a porzós és a termős virágot külön-külön egyedeken helyezkedik el

leplesmagvósok
 csikófark

páfrányfenyők
 > lombhullató

- > legyező alakú levelek
- > húsos magköpeny

fenyők

- > északi félteke
- > helyenként őrségi erdők

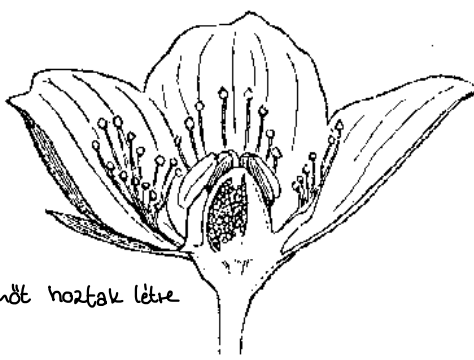

tiszafélék
 kizsafa

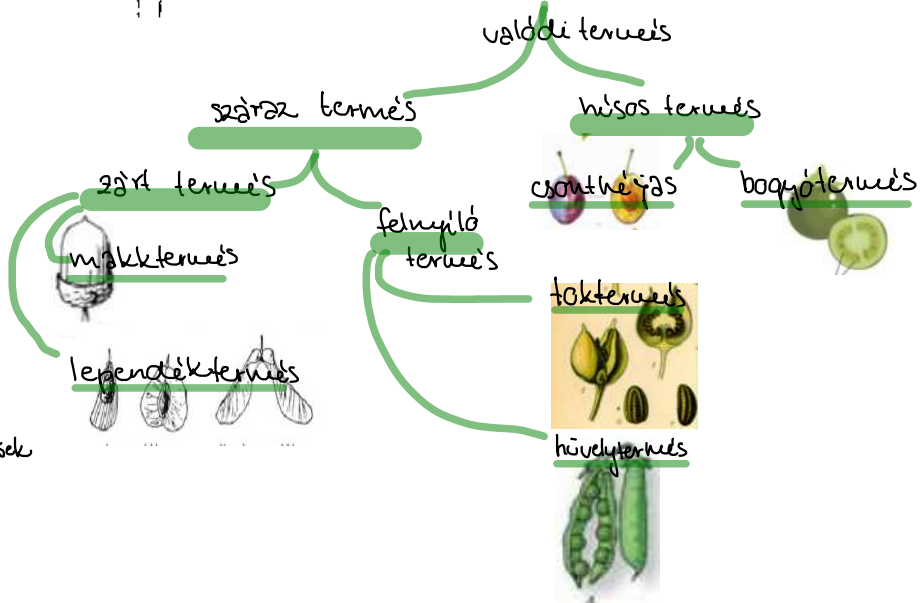
mérgező!

Zárótermők

a termés fajtái

eredet, evolúciós jelentőség

- > magospárfőnyakból alakultak ki
- > 120 mio. éve
- > a termőlevelek összejáratásával zárt termőt hoztak létre

evolúciós újítások

- > rovarbeporzás, színes udrágtakardok
- > vízszállító csövek
- > gyökérszőrök
- > kettős megtermékenyítés
- > termés kialakítása (mag uddeleme, terjesztése)

a megtermékenyítés stratégiái

- > aktív: a felnyíló termés szétrepíti a magokat
- > passzív:
  - szél, repítőképzőanyag
  - víz
  - állatok: horgas / ehető / elraktározható termések

egyszikűek: egy sziklevelel csíráznak

kétszikűek: két sziklevelel csíráznak

vízi liliomok
víz hiányt békakutya

liliumok
húsvirág, jácint

plettykavirágúak
plettyka, nád, búza, zab, káka, vöröshagyma

barjánvirágzatúak
anánász, bromélia, gyömbér, gyékény

kontyvirágúak
filodendron, békalencse

pálmák
kókusz, datolya

liliumfélék
liliomfa, lotusz

roz�ák
szőlő, gyepürdősa, vadkörte, lucerna, akác, mandula, juhar, kapor

bagolyfélék
mezai szőlő, kálvő, leánykőröscsü, véti boglárka

szegfűek
tyúkhor, spéndt, fehér mécsvirág, cakonépa

bagolyfélék
pláta, kók, tőgy, moqyará, gyertyán, nyír, éger, dő, szőlő

csöporzók
bognár, kamilla, cikafark, gyömbér, kékfenő

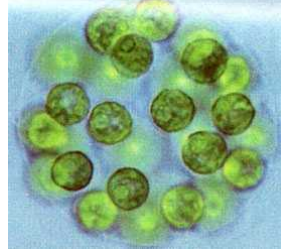
mályvák
koncsóka, ibolya, setek, útszéki zsály, pázsintmálva, fűz, nyár

fontosítottak
dohány, fekete beléndek, anánász, nádlytó, májoránna, lenvásztó

NÖVÉNYI SZÖVETEK

A szaporítás színtjei

- > **EGYSÉJTŐEK**: a sejtek magányosan fordulnak elő (moszatok)
- > **SEJTÁRSULÁS**: az együtt élő sejtek között nincs munkamegosztás (harmonikamoszat)
- > **TELEPES SZERVEZŐDÉS**: az együtt élő sejtek között részleges munkamegosztás van
  - **fonalas**: egyirányba való osztódás (békanyál)
  - **lemezses**: kétirányba való osztódás (tengeri saláta)
  - **telepes**: szervekre hasonlító sejtársulások (vörös-, barnamoszat)
- > **HAJTÁSOS**: valódi szöveteket és szerveket képeznek
  - **harasztok**: vegetatív szervek
  - **nyitvatermők**: szaporítószervek
  - **zárvatermők**: termés

SZÖVET: azonos működésű, alakú, eredetű sejtek összessége, ahol a különféle sejtek különböző feladatokra specializálódtak

- kialakulásuk a szárazföldi életmódhoz való alkalmazkodás következménye

Osztódó szövet

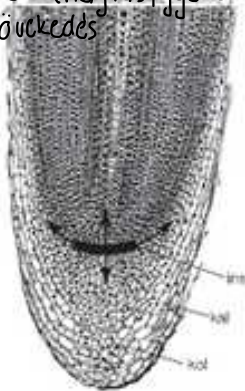
- > osztódásra képes sejtekből állnak
- > embrió teljes egészében
- > később csak bizonyos helyeken
- > osztódás képességüket a növényi élet teljes tartalmára megőrzik

A SEJTEK JELENZŐI

- > kicsi
- > zöld színtest, vakuólum
- > vékony fal
- > nagy mag, tett plazma

FAJTÁI

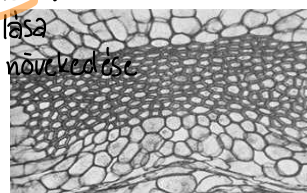
- **csúcsmerisztéma**, csúcsi osztódó szövetek tengelycsúcsokon (hajtás, gyökércsúcs) hosszirányú növekedés

- **oldalmersztéma**, kambium a növényi szövet oldalával párhuzamos megvastagodás

- **közbecikelt merisztéma** szártagok megnyúlása levélnyel, levéllemez növekedése

Allandósult szövetek

> differenciált, állandósult sejtekből állnak

Bőrszövet

> a hajtásos növények testének felületén lévő sejtcsoportok összessége

• növényi szőrök fajtái:

repítőszőrök

1. EPIDERMISZ: a hajtás bőrszövetrendszer

- funkciója:
  - mechanikai védelem
  - kiszáradás elleni védelem
  - párolgatlátás, gázcsere
- jellemzői:
  - egy sejtrétegű, a sejtek szorosan kapcsolódnak egymáshoz
  - gázcserenyílások jellemzőek (párolgatlátás, gázcsere)
  - nincsenek zöld színtestek

KUTIKULA: a bőrszöveti sejtek felszínén összefüggő, vízhatlan kémiai védőréteg, amely a növényt a kiszáradástól védi
a gyümölcsök, levelek felületén viaszréteg is kialakulhat

2. RIZODERMISZ: a gyökér bőrszövege

- > nincsenek gázcserenyílások, kutikula
- > gyökérszőrök (zárvatermők)

GYÖKÉRSZŐR: a rizodermisz kesztyűujjszerű kitürodései, amelyek feladata a felületnagyoobbítás

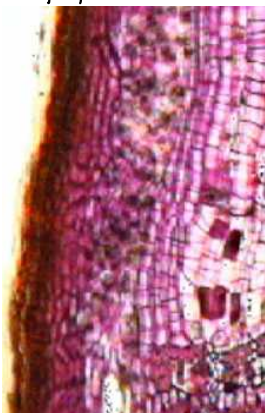
- itt történik a víz- és ionfelvétel
- rövid élettartam

3. PERIDERMA: másodlagos bőrszövet

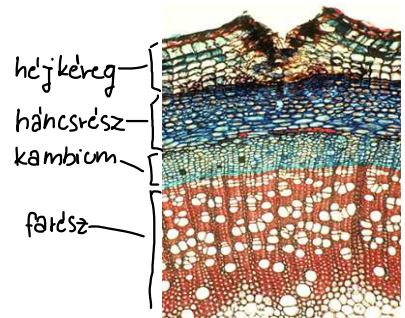
- > vastagodó hajtás és gyökér felületén több rétegű, elhalt bőrszövet
- > néhány éves fás szárú növények

periderma

4. HEJTKÉREG: harmadlagos bőrszövet

- > a peridermát váltja fel
- > elhalt háncselemek is belekerülnek
- > repedezett vagy lemezesen elválók

Szállítószövet

> sejtek jellemzői

- a szállítás irányába megnyúlnak
- végfelületek ferdek, lyukacsosak

XYLEM: farész, felvett víz és tápanyagok eljuttatása a levelekhez
PHLOEM: hánchrész, szerves termékek eljuttatása a raktározó szövetekhez

> XYLEM

- **harasztok, nyitvatermők:** elhalt sejtek
- **zárvatermők:** vízszállító csövek
- **fáparenchima** sejtek tápanyagot raktároznak
- **farostoknak** szilárdító szerepük van.

> PHLOEM

- **harasztok, nyitvatermők:** élő rostasejtek
- **zárvatermők:** rostacsövek
- **hánchparenchima** sejtek tápanyagot raktároznak
- **hánchrostoknak** szilárdító szerepük van.

zárt kambium henger
fás szár

SZÁRTÍPUSOK

nyalábok
lágyszár

egyszerű nyalábok
csak fa/hánchrész
friss gyökerek

összetett nyalábok

nyílt nyaláb
működő kambium
kétszikű

zárt nyaláb
kambium eltűnik
egyszikű

Légszövet

minden, ami nem bőr- és szállítószövet

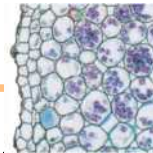
táplálékkészítő

fotoszintetikus szerves-
anyag-építés színhelye
levél, zöld szár, termés,
csészelevél

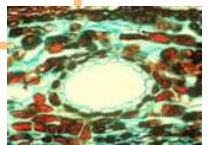
raktározó

fényről elzárt részekben
gyökér, magvak, gumó
keményítő, olaj, fehérjék

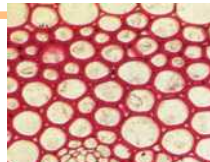
kiválasztó

nektáriumok
ozmofórák
gyantaáramok
tejcsövek

szilárdító

a sejtfalba lignin rakódik

víztartó

száraz környezetben élő pozsgás növények
nagy központi vakuólum
szár (kaktusz), levél (kövirózsg)

NÖYENYI SZERVEK

vegetatív szervek: a életfenntartáshoz szükséges szervek (gyökér, szár, levél)
szaporító szervek: a fajfenntartáshoz szükséges szervek (virág, mag, termés)

Gyökér

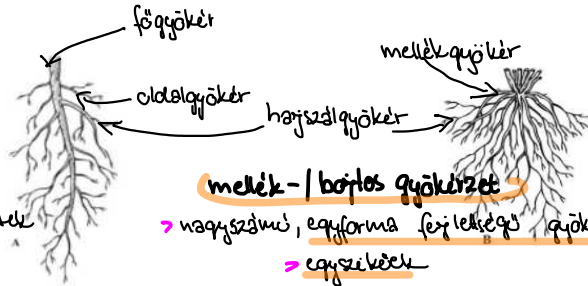
funkciói

- > rögzítés
- > víz és ásványi sók felvétele

fajtai

főgyökérzet

- > erős főgyökér, oldalgyökerek, hárszálgyökerek
- > nyitvatörvények, kiteszések

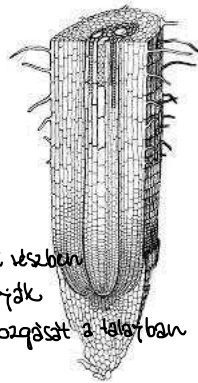
melék- / bórtos gyökérzet

- > nagyszámú, egyforma fejlettségű gyökerek
- > egyszerűek

zónái

> **FELSZÍVÁSI ZÓNA:** gyökér szőrök

> **SZÁLLÍTÁSI ZÓNA:** szállítóanyagok

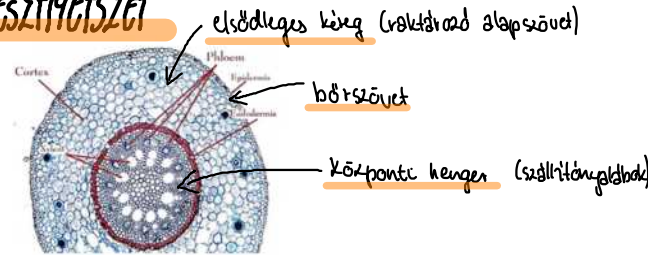

> **HEGYÜLÉSI ZÓNA:** a sejtek hosszirányú növekedése és differenciálódása

> **OSZTÓDÁSI ZÓNA:** osztódószövetek a csúcsi részben

- > **gyökérszívó:** a gyökérszövet elnyelőképességét
- > a sejteket, amely segíti a gyökér mozgását a talajban

KERESZTNYETSZET

módosulások

módosult gyökér: az alapfunkcióin kívül más működést is ellát
járatékos gyökér: nem a csúcsi gyökérszövetből fejlődnek ki

LÉGZŐGYÖKEREK:

légszóra

- > mocsaras talajban
- > mocsáré ciprus

KARÓGYÖKÉR:

raktározás

- > főgyökér megvastagodása
- > répa

TÁMASZTÓGYÖKEREK

kulacs

GYÖKÉRGUMÓ:

anaerob

- > nitrogéngyökér baktériumok
- > pillangós virágok

GYÖKÉRGUMÓ:

raktározás

- > melékgyökér megvastagodása
- > salátaleggyökér

KAPASZKODÓGYÖKEREK

borostyán

SZÍVÓGYÖKEREK

fa gyönyör (parazita)

FOTOSZINTETIZÁLÓ GYÖKEREK

orchideák

Szár

kéreg: előző évben kialakult rövid szártagú hajtás
hajtás: leveles szár
szár: a százeles növények korlátlan növekedési hajtástengelye

funkciói

- > levelek és gyökér összekapcsolása
- > tápanyagok közvetítése
- > növényi test tartóváza

tipusai

fás szár   lágyszár

FATÖRZS
 > magasán elágazó
 > erősen megvastagodott

PÁLMASZÁR

> oszlopzáró, ág nélküli

CSERJESZÁR

> a felsőin felett elágazó
 > törzs nélküli

> évente évről évre másodlagosan vastagodó
 > több évig élő növények

> nem fásodik el
 > 1-2 évig élő növények

DUDVASZÁR

> gyakran elágazó,
 puha, hosszú
 > paradicsom

PÁLMASZÁR

> törpe szártagok + egy
 megnagyított szártag
 > kávé

TÖRÖCSÁNY

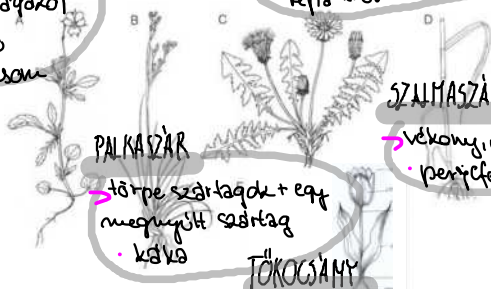
> egyetlen szártag, végén virág
 > tulipán

TÖRZSÁR

> rövid szártag, töltelődés
 > ripa l. év

SZÁLMASZÁR

> vékony, üreges, csőszelű
 > periciclér

felépítése

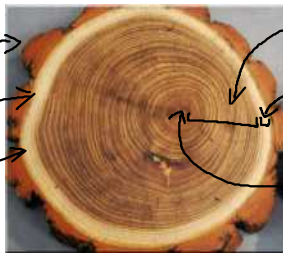
> összefüggő kambiumhenger

> kambiumkötegek

kéreg

háncs

kambium

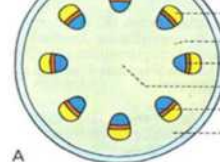

gerst

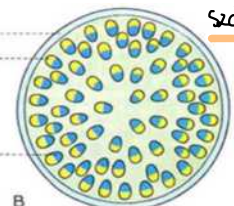
széjdes

bél

körkörös elrendezésű kétszárkúcsok

szórt elrendezésű kétszárkúcsok

szármódosulások

rozsdás szár

> víz tárolás, pl. kaktusz

gumó

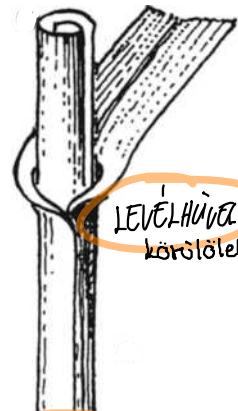
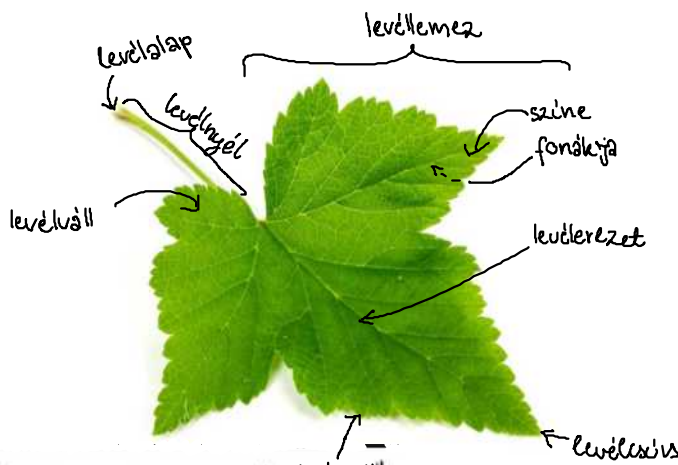
> föld alatti, megvastagodott szár
 > tárolási funkció
 > burgonya

Levél

funkciók

- > fotoszintézis
- > gázcseré
- > párolgatatás

LEVÉLHÜVELY: a levelalap körüli a szövet

PÁLHALEVÉL: kiszáradt levelap

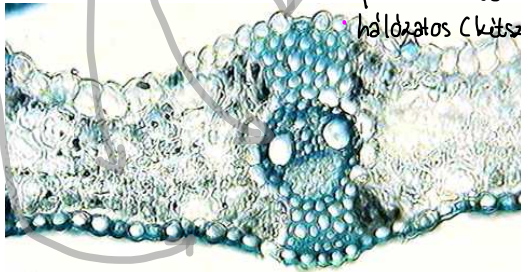
levelállások

a lomblevel felépítése

- > nagy felület, nincs raktározó szövet
- > minden oldalról **epidermisz** kutikulával
- > **gázcserenyílások**: kétszikűeknél csak a fonákon
  - légrésből és két bab alakú zárósejtből áll
  - gázcseré, párolgatatás
- > **táplálékkesztő alapszövet**: kétszikűeknél oszlopos és szivacsos alapszövet
  - egyszikűeknél csak szivacsos alapszövet
- > **szellőztetősejtek**: levél erezte, megerősítés
  - felvesz a levél színe felé, hányszív a fonák felé
  - hálózatos (kétszikűek), párhuzamos (egyszikűek)

a gázcserenyílás nyitott állapotban vízzel telítődik, zárt állapotban vizet ad le a környező sejteknek

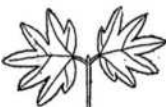

LEVÉLTÍPUSOK

allelevél

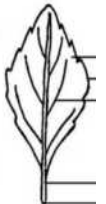
sziklelevél

felevel

lomblevel

levelmódosulások

- > **LEVÉLTÖVIS**: kalyasz
- > **ROVARTOGÓ LEVÉL**: kancsóka
- > **PÁLHALEVÉL**: borsó

hajtásmódosulások

- > **KAGS**: kapacszkodás, szőlő
- > **TÖVIS**: védőszeru, kökény
- > **INDA**: vegetatív szaporítószere, szamóca
- > **HAGYMA**: raktározó, föld alatti hajtás, tulipán
- > **GYÖKTÖRZS**: raktározó szaporítószere, pitypang
- > **TARACK**: előzőző szaporítószere, mezei aszat
- > **HAGYHAGYMO**: hagyma alakú gyöktörzs, kardvirág

Virág

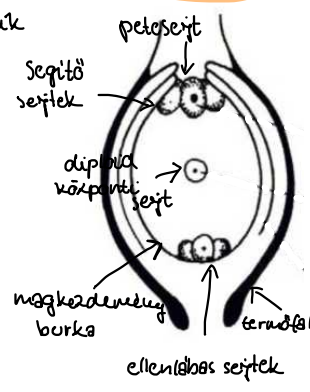
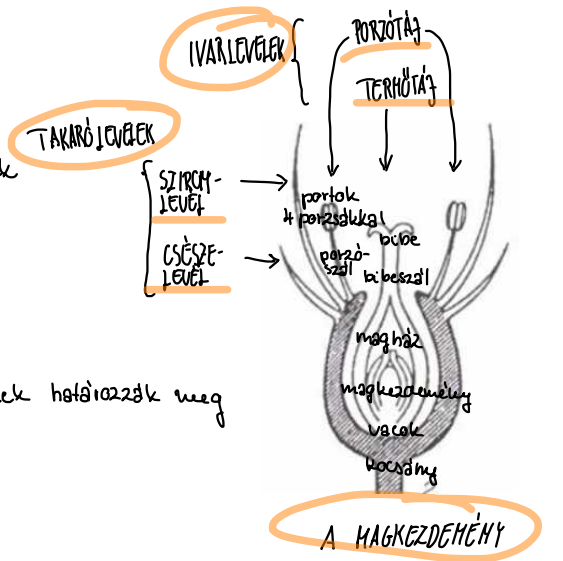
a virág evolúciója

- > heterospóráis ősharaszatok: nincsen virág
- > magvaspórásnokok: ősi mag, zergóta táplálószáruvelki, védőréteg nélkül
- > nyitvatermők: első virágos növények, a virágok jelentéktelen megjelentek

a zárvatermők virágjának felépítése

- > **VIRÁGTENGELY:** kosárgy (alul) és vasok (felül)
- > **VIRÁGLEVELÉK:** egyműkövelésnél egyműkö (lepellevek), háromtagú
  - kétszikűeknél kétműkö (csésze- és szirmulevek), öttagú
  - **párta:** a szirmulevek összessége, szívet különböző veqylevek határozzák meg
  - **funkciója:** az ivarlevelék védelme
    - rovarok csalogatása

- > **IVARLEVELÉK:**
  - porzótag:** porzószál
    - **porok:** négy porzószálból áll
    - a haploid pollen meiózissal jön létre, a pollentömlemben kellesztődnek
    - nagyobb vegetatív sejt, kisebb generatív sejt
    - felszínre töksés, amely segít a megragadását a bimbó
  - termőtag:** a termőlevelek magházaz nőnek össze
    - magház a magkezdeményekkel
    - bimbó
    - bibe (ragadás feltele megkönnyíti a pollen tapadását)

EGYIVARÚ VIRÁG: a virágban csak az egyik ivartag fordul elő

KETIVARÚ VIRÁG: a virágban mindkét ivartag előfordul

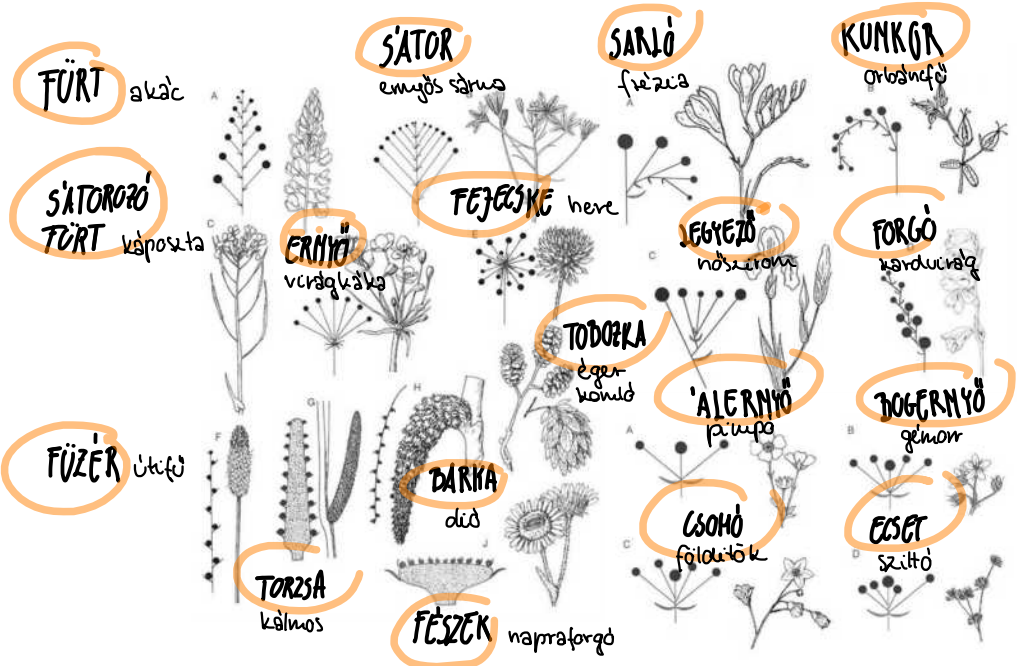
EGYLAKI NÖVÉNY: a porzós és a termős virág ugyanazon az egyedben fordul elő

KETLAKI NÖVÉNY: a porzós és a termős virág külön-külön egyedeken fordul elő

a virágzat felépítése

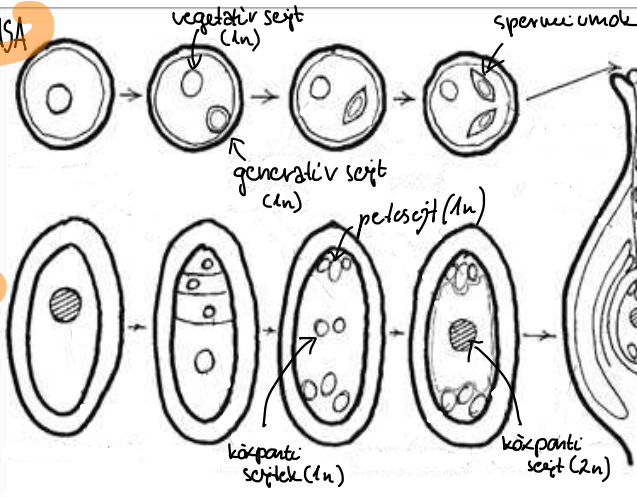
VIRÁGDIAGRAM: a virág szerkezetének szemantikus grafikus ábrázolása

VIRÁGKEPLET: a virág szerkezetének képi ábrázolása egyezményes jelekkel, betűkkel és számokkal

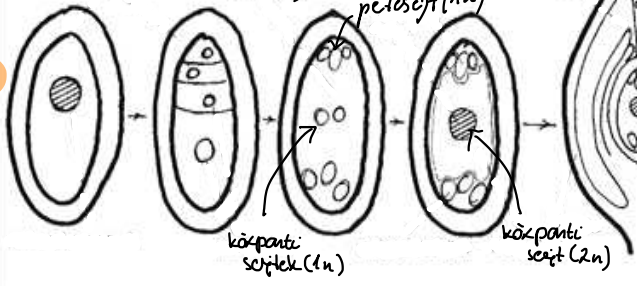

Kettős megtermékenyítés

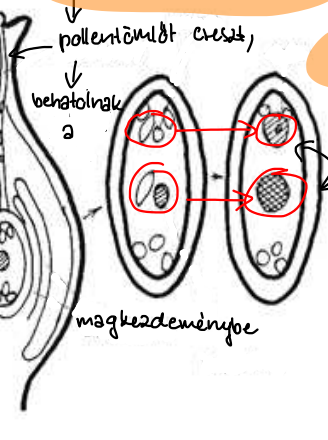
1. POLLEN KIALAKULÁSA

2. MAGKEZDEMÉNY KIALAKULÁSA

3. A POLLEN MEGRAGAD A BÍBEN

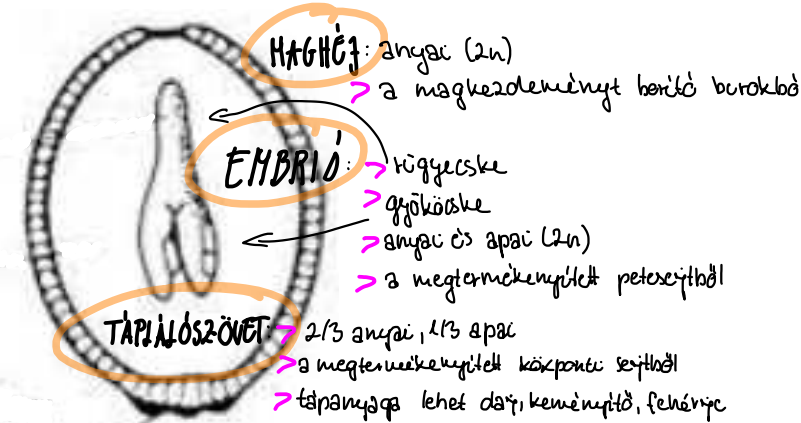

4. MEGTERMÉKENYÍTÉS

2 vegetatív sejt a központi sejtet (3n) (később táplálószövet)
2 generatív sejt a pólusmagot termékenyíti meg (később embrió)

Mag

felépítése

stratégikák magok terjesztéséhez

- PASSZÍV** a növények semmilyen aktív mozgással nem vesz részt
  - > széllel
  - > vízzel
  - > állatok segítségével (tapadás, ehető termésék, raktaírozás)
- AKTÍV** a felnyitló termés magy távolságra lövi ki a magokat

fontos

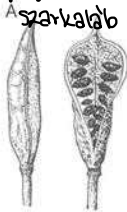
- R-STRATÉGISTÁK** sok kis mag, rosszabb utazási esélyek
  - > pl. makk
- K-STRATÉGISTÁK** kevés mag, kevésbé szerlekeny, nagy magok
  - > pl. kókusz

Termés

- > zárvatermőknél, a magház és a termő falából
- > feladata a magok védelme és elterjedésük segítése

TÜSÖ

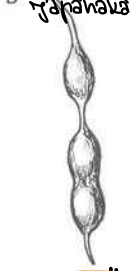
HÜVELY

C. SAJÁRULATOS HÜVELY

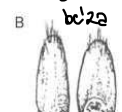
CIKKES HÜVELY

ASZMAG

SZEM

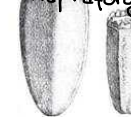
BŐCÖ

BŐCÖKE

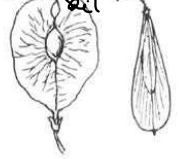
KASZÁT

HARK

LETENDÉK

TOK

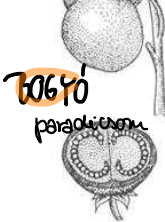
SZÜTŐ

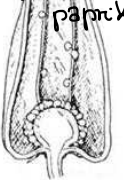
IKERLEPENDÉK

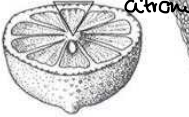
BÖGYŐ

TELFELT BÖGYŐ

NARÁLYS

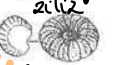
IKERKASZÁT

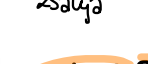
PETHEG

PAPSZÍJ

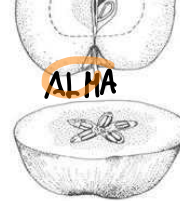
HARKOSKA

TÜSÖCSOKOR

ALMA

ASZHAGCSÓRT

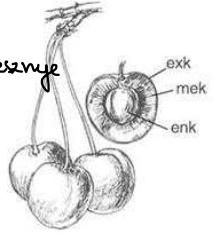
SZÁRÓCA

KABAK

CSONTHEJES

GYÖMBÉR, GYÖKER

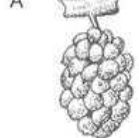
CSIPKEBÖGŐ

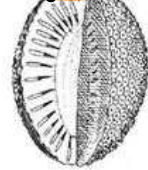
SZEDER

EPER

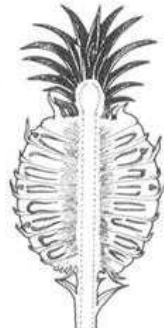
NARÁLYS-EPERTÁ

FÜGE

ANANÁSZ

TEKA-BUZOGÁNY

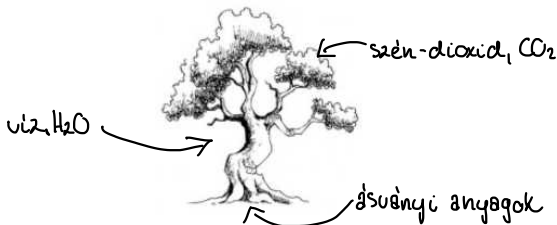
NÖVÉNYEK ÉLETMŰKÖDÉSEI

Táplálkozás

autotrof: felült szervetlen anyagokból szerves anyagokat állít elő
fotoautotrof: az energiaforrás fény

felült anyagok

a víz szerepe a növényben

- > tápanyag, glükózsintézishez elengedhetetlen
- > testépítő vegyület
- > életfolyamatokhoz reakcióközeget, oldószer, szállítóközeget
- > optimális hőmérsékletet biztosít
- > biokémiai reakciók közege

ásványi anyagok szerepe

NÁTRIUM (Na)

- > segít vízfelvételi képessége
- > oldott ion formájában

KÁLCIUM (Ca)

- > segít vízfelvételi képessége
- > membrán-, gyökérképzés
- > oldott ion formájában
- H: hajlásszűcsök tönkremennek fiatal levelek sárgák, felgyűrődnek

NITROGÉN (N)

- > fehérjék, nukleinsavak felépítése
- > vegetatív szervek
- > nitrát, nitrát formájában
- H: idősebb levelek sárgulnak, lehullanak késik a virágzás

BÓR (B)

- > auxinképzés, vízgazdálkodás
- H: hajlásszűcs elpusztul

KÉN (S)

- > fehérjék felépítője
- H: fiatal levelek sárgulnak szilárdítószövet felhalmozódik

KÁLIUM (K)

- > szénhidrát-szintézis, raktározás
- > sejtfalképzés, csírázás
- > oldott ion formájában
- H: idősebb levelek szélei elgömbölnék, barnulnak, elhalnak

FOSZFOR (P)

- > nukleinsav felépítője
- > differenciálódás
- > foszfátcion formájában
- H: a növény sötétzöld, a levelek vörösesek

MAGNÉZIUM (Mg)

- > klorofill felépítője
- H: márványozottság az idősebb leveleken

VAS (Fe)

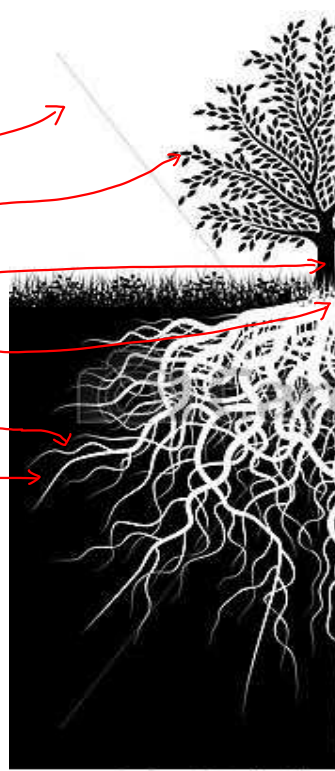
- > sejtlegrézés fehérjéi, fotoszintézis folyamatai
- > serkenti a klorofillképzést
- H: klórozás: a fiatal levelek sárgák, evel zöldek

a víz útja a növényben

- diffúzió:** a molekulák térben való homogénizáció
- oszmózis:** a víz koncentráció-kiegyenlítő mozgása félleg átvesztő hátyán keresztül
- párolgás:** a víz környezetbe való leadása
- szivócső:** az oszmózisnyomáshoz adódó szivócső
- gyökérszivócső:** a gyökérszivócső turgorereje növekedésével irányított vízáramlás
- turgorere:** a sejtplazmának sejtfalra gyakorolt nyomása
- kohézió:** a folyadék molekulái közötti vonzóerő
- adhézió:** a különböző molekulák között fellépő vonzó kölcsönhatás (~hidrogénkötés)
- gulláció:** a sejtmembránok magas páratartalommal

1. légter
2. gyökérszivócső
3. gyökerek szállítócsövei
4. szár szállítócsövei
5. lomblevél szivócső
6. légter

© Can Stock Photo

Légzés

- > **fizikai értelemben:** gázcsere, a gázok diffúzió miatt áramlása
- > **kémiai értelemben:** sejtlegzés, a biológiai oxidáció folyamata

ÉJTEL

légzés

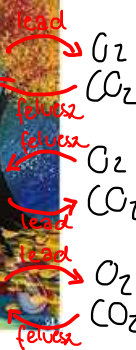

gázcsere

NAPPAL

fotoszintézis

légzés

gázcsere

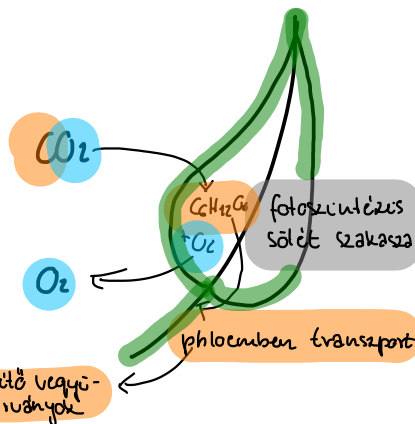
Összegezés: O₂-termelés, CO₂-felvétel

hol történik?

- > **alacsonyabb rendű növények:** egész testfelületükön
- > **hájtásos növények:** gázcserenyíláson át

a CO₂-molekula útja a növényben

- > **gázcsere:** diffúz légzés során a növénybe kerül
- > a fotoszintézis sötét szakaszában redukálódik
- > **glükóz előállítás**
- > a **hámszövetben** transportálódik, táplálkozás v. vaktározás
- > az **oxigén** távozik a légzéson át

testfelépítő vegyületek szállítása

Szaporodás

nevezdikévtárolás: ivartalan és ivaros szakasa szabályosan váltja egymást egy egyed életében

ivaros nemzedék: a spórák mitózissal osztódva hozza létre a haploid (n) nemzedéket, melyek ivarszertíji egyensúlyával diploid zigóta keletkeznek

ivartalan nemzedék: a diploid ($2n$) zigóta spórátermező egyedek fejlődnek, amelyben a haploid spórák meiózissal jönnek létre

Ivros szaporodás

két eltérő jellegű szaporítósejt keletkezik, majd megtermékenyítés után zigóta jön létre

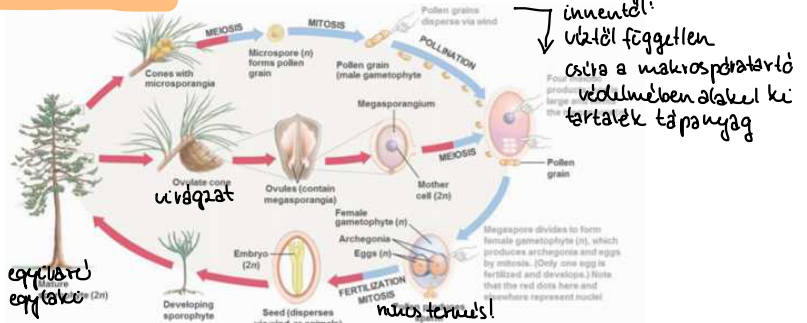
- ⊕ genetikailag változatos utódok létrehozása
- ⊖ lassú folyamat

Különböző növények szaporodása

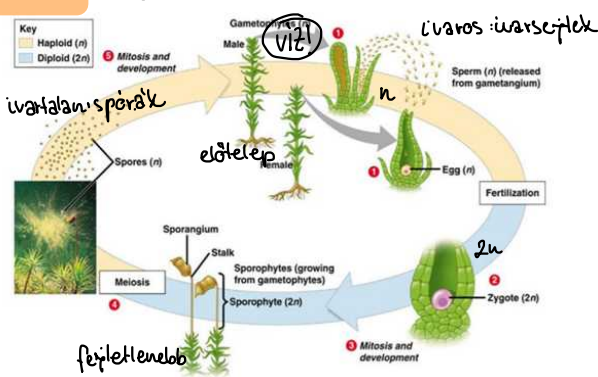
ALGÁK (vegetatív, kettősosztódás)

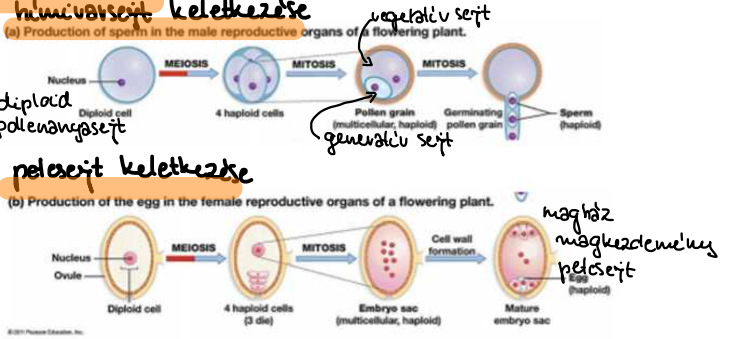
NYITVATERMŐK

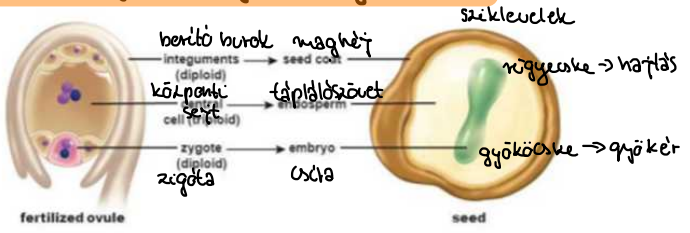
HOMÁK (vegetatív, földaraboldás)

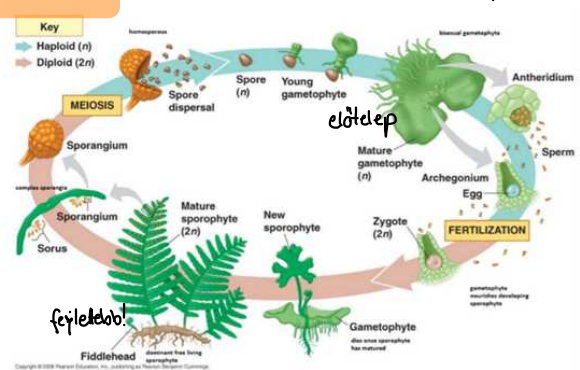
ZÁRTVATERMŐK

kettős megtermékenyítés, mag kialakulása

HARASZTOK: izospóra / homozospóra / heterospóra

A magvas növények egyedfejlődése

1. csíra- és magképzés

2. nyugalmi állapot

- > külső gátló tényezők: oxigén, nedvesség, hőmérséklet
- > belső gátló tényezők: csírázást gátló anyagok (absziscizinsav)
- > a mag ulátartalma csökken

3. csírázás

- > duzzadás: a mag vizet vesz fel
- > enzimek aktiválódnak
- > tartaléktápanyagok lebontása
- > sejtek osztódása
- > intenzív növekedés

4. vegetatív fejlődés

- > a fény hiánya serkenti a vegetatív szervek hosszanti megnagyobbodását

hosszúnappalós növények: a virágzáshoz napi 12 óránál hosszabb megvilágítás szükséges (tündpisi öv)

rövidnappalós növények: a virágzáshoz napi 12 óránál rövidebb megvilágítás szükséges (mészkert öv)

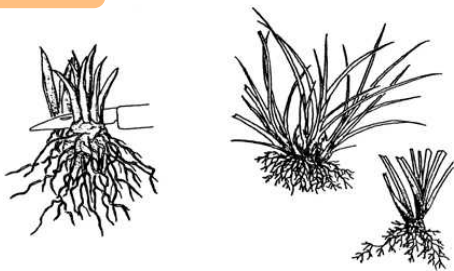
5. reprodukció fejlődés

- > ivarsejtek képzése
- > virág és termés kialakulása

Szortalan szaporodás

- > Szaporító sejtek nem jönnek létre
- > a növényi test kettészakad, a különvált részek önálló életet kezdenek
- ⊕ gyors, hatékony terjedéskészség, magyszámú utód létrehozása rövid idő alatt
- ⊖ az utódok genetikailag hasonlóak → egyformán reagálnak a környezeti hatásokra

TÖBBSZÁRÚS

OLTÁS: egy ellenálló fajtára egy jó terméssel ágat erősítenek

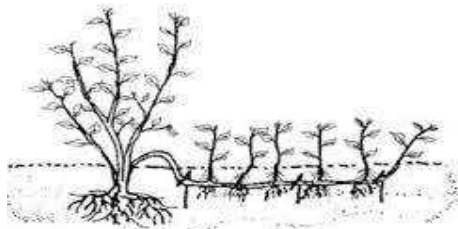

SZEMÉZÉS: egy ellenálló fajtára egy jó terméssel vágókat erősítenek

DUGVÁNYOZÁS: az anyanövény egy részét meggyökeresítik és új földbe dugják

KLÓNOZÁS: vegetatív szervekkel való szaporodás (csonka, gumó, hagyma, tarack)

Hormonális hatások

növényi hormonok: a növények életműködését szabályozó szerves vegyületek leginkább a fejlődésére hatnak

Auxin

> a hájtáskájában termelődik, a halmcsészén szétlétődik, hatás a fényvel ellentétes oldalon

- H:** növekedés, sejtek hosszanti megnyúlása
- a fény miatt egyenlőtlen hormonelosztás
  - fototropizmus yelensége

abszcizinsav

> összesen a levelek színtestjében képződik

H: növekedés gátlása, öregségi folyamatok serkentése

Örökzöld csúszás, virágzás

⊕ levélhullás

gibberellin

> rügyek fiatal leveleiben, éretlen termésekben, magokban fény hatására

H: sejtek megnyúlása a szárban, virágzás, csúszás

etilén

> mindenféle szövetben termelődik

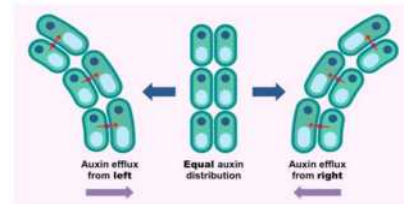
H: gyümölcsérés, virágképzés

citokinin

> gyökérben, hájtáskájában termelődik,

> fűrésben szétlétődik

H: sejtosztódás, szobahormonok, rügyképzés

Mozgás

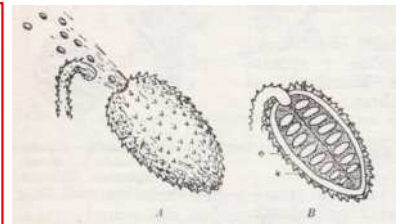
aktív mozgás: a mozgáshoz szükséges energiát a növényi szervezet anyagcsereje fedezi

passzív mozgás: a mozgáshoz szükséges energia a környezetből származik

taxis: inger által kiváltott és irányított helyzetváltoztatás mozgás

nastia: inger által kiváltott, de nem inger által irányított helyzetváltoztatás mozgás

tropizmus: inger által kiváltott és irányított helyzetváltoztatás mozgás

külső ingerek lehetnek

fény (foto-)

- > fototaxis (mozgások)
- > fotonasztia (virág nyitás-zárás)
- > fototropizmus (fény felé növekedés)

érintés (tiximo-)

- > tiximonasztia (mimóza)
- > tiximotropizmus (bab és kard)

gravitáció (geo-)

- > geotropizmus (gyökerek növekedése)

hő (termo-)

- > termonasztia (virág nyitás-zárás)

nedvesség (hidro)

- > hidrotropizmus (gyökerek a nedvesség felé nőnek)

hímérzés (kemo-)

- > kemotaxis (hímérzések mozgása)
- > kemotropizmus ("ullat" felé való növekedés)